

POSTANOWIENIE

27 listopada 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Beata Janiszewska

na posiedzeniu niejawnym 27 listopada 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa B.C. i T.P.
przeciwko X. spółce akcyjnej w W.
o zapłatę i ustalenie,
na skutek skargi kasacyjnej X. spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
z 30 stycznia 2023 r., I ACa 732/22,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od X. spółki akcyjnej w W. na rzecz B.C. i T.P. kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset) złotych z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego, za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia orzeczenia zobowiązanemu do dnia zapłaty, tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

[J.T.]

UZASADNIENIE

Pozwany X. S.A. w W. (dalej: bank) wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku, którym oddalono apelację skarżącego w sprawie o ustalenie i zapłatę toczącej się z powództwa B.C. i T.P.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Jako przyczynę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący wskazał występowanie w sprawie istotnych zagadnień prawnych ujętych w formę dwunastu pytań, potrzeby wykładni szeregu przepisów oraz nieważności postępowania.

Pierwsze z pytań sformułowanych przez bank dotyczyło tego, czy uwzględnienie powództwa w sprawie o ustalenie nieważności umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej wymaga odrębnego poinformowania przez sąd każdego z powodów o skutkach uwzględnienia takiego żądania. Drugie odnosiło się do dopuszczalności zasądzenia od banku zwrotu świadczeń spełnianych przez kredytobiorców z tytułu takiej umowy „łącznie” (to znaczy: bez wskazania, któremu z powodów przypada jaka kwota) w sytuacji, gdy powodowie nie pozostają w związku małżeńskim w dacie orzekania, a w trakcie wykonywania umowy istniał między nimi ustrój wspólności majątkowej małżeńskiej. Pytania trzecie i czwarte odnosiły się do tego, czy określony sposób skonstruowania umowy kredytu jest sprzeczny z prawem, piąte relacji niezgodności postanowienia z prawem i jego nieskuteczności względem konsumenta z uwagi na uznanie, że jest ono niedozwolone. Natomiast pytanie szóste dotyczyło posiadania przez konsumentów interesu prawnego w dochodzeniu ustalenia nieistnienia stosunku prawnego z umowy kredytu, która zgodnie z twierdzeniami powodów jest nieważna, jeżeli przysługuje im możliwość żądania zwrotu bezpodstawnego wzbogacenia (zapłaty), a siódme - dopuszczalności uznania, że bliżej opisane postanowienie umowne jest abuzywne. Z kolei pytanie ósme dotyczyło tego, czy kontroli przez pryzmat art. 385¹ § 1 k.c. podlega postanowienie umowne rozumiane w sposób normatywny, czy też jako jednostka redakcyjna tekstu, a dziewiąte tego, czy zawarta w umowie kredytu indeksowanego do waluty obcej klauzula tzw. spreadu walutowego określa główne świadczenie stron i stanowi *essentialia negotii* umowy kredytu. Zagadnienia od dziesiątego do dwunastego sprowadzały się z kolei do pytania o skutki uznania, że mechanizm przeliczeń walutowych zawartych w umowie kredytu indeksowanego do waluty obcej jest abuzywny w rozumieniu art. 385¹ k.c.

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem orzecznictwa przywołanie przyczyny kasacyjnej unormowanej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. wymaga poprawnego

zidentyfikowania problemu, w tym odniesienia go do konkretnych przepisów. Konieczne jest także przedstawienie argumentów prowadzących do rozbieżnych ocen danego zagadnienia (zob. postanowienie SN z 10 maja 2001 r., II CZ 35/01). Podniesiony problem musi również charakteryzować się nowością; zagadnienie, które było już przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego, co do zasady traci ten walor (zob. postanowienie SN z 19 marca 2012 r., II PK 294/11). Istotność problemu prawnego wyraża się natomiast w tym, że ma on znaczenie precedensowe dla rozstrzygania podobnych spraw lub rozwoju jurysprudencji (zob. postanowienie SN z 23 marca 2012 r., I CSK 496/11). Obowiązkiem wnoszącego skargę jest wywiedzenie i uzasadnienie występującego w sprawie problemu w sposób zbliżony do tego, jaki przewidziany jest przy przedstawianiu zagadnienia prawnego przez sąd odwoławczy na podstawie art. 390 k.p.c. (zob. postanowienie SN z 18 lutego 2015 r., II CSK 428/14).

Tylko we wskazanych wyżej okolicznościach może być realizowana publicznoprawna funkcja skargi kasacyjnej. Jednocześnie przedstawiony Sądowi Najwyższemu problem musi mieć konkretny związek z rozstrzygnięciem danej sprawy, to jest z zarzutami skargi oraz podstawą prawną i faktyczną zaskarżonego wyroku (zob. postanowienie SN z 21 maja 2013 r., IV CSK 53/13). Przyjęcie skargi do rozpoznania ma bowiem na celu zarówno realizację interesu publicznego, jak i ochronę praw prywatnych. Zagadnienie prawne powinno mieć więc taki wymiar problemowy, aby udzielona przez Sąd odpowiedź miała znaczenie dla rozstrzygnięcia o zasadności skargi kasacyjnej wniesionej w sprawie, w której pytania zostały zadane, a jednocześnie – dzięki uniwersalnemu ujęciu – odpowiedź ta uzyskiwała walor aplikacyjny w rozstrzyganiu innych spraw.

Zaprezentowane wyżej pytania banku nie stanowią istotnego zagadnienia prawnego w opisanym wyżej znaczeniu. Istotna część z nich została już bowiem rozpoznana w orzecznictwie, a pozostałe nie mają charakteru problemów o odpowiednio dużej skali trudności, ewentualnie w ogóle nie występują w sprawie.

Skarżący nie wyjaśnił, dlaczego pierwsze z pytań miałyby stanowić istotny problem prawny. Przepisy procedury nie obligują sądu do informowania powoda o skutkach upadku umowy. Jak się zdaje, skarżący nawiązują do dawnej

(i nietrafnej) koncepcji odbierania od konsumenta tzw. oświadczenia o zgodzie na upadek umowy. Rzecz jednak w tym, że nie ma obowiązku odbierania takich oświadczeń od konsumenta. W wyroku TSUE z 7 grudnia 2023 r., C-140/22, SM i KM przeciwko mBank S.A., orzeczono bowiem, iż art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że w kontekście uznania nieważności w całości umowy kredytu hipotecznego zawartej z konsumentem przez instytucję bankową ze względu na to, iż umowa ta zawiera nieuczciwy warunek, bez którego nie może ona dalej obowiązywać, stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą wykonywanie praw, które konsument wywodzi z tej dyrektywy, jest uzależnione od złożenia przez tego konsumenta przed sądem oświadczenia, w którym twierdzi on, po pierwsze, że nie wyraża zgody na utrzymanie w mocy tego warunku, po drugie, że jest świadomy z jednej strony faktu, że nieważność wspomnianego warunku pociąga za sobą nieważność wspomnianej umowy, a z drugiej – konsekwencji tego uznania nieważności, i po trzecie, że wyraża zgodę na uznanie tej umowy za nieważną.

Co się tyczy drugiego z pytań, to w sprawie nie doszło do zasądzenia spornej kwoty „łącznie”; przeciwnie, Sąd pierwszej instancji wskazał dłużnika (pozwanego) wierzycieli (powodów) oraz zasądzoną kwotę – bez dookreślenia, że zasądzenie następuje w jakiś szczególny sposób.

Pytania trzecie i czwarte pozostają bez związku ze sprawą. Przyczyną uznania spornej umowy za nieważną było bowiem to, że nie dało się jej wykonać bez postanowień, które – jako niedozwolone – nie wiązały konsumentów (tak s. 65-67 oraz s. 69-70 uzasadnienia wyroku Sądu Apelacyjnego). Czyni to pytanie piąte bezprzedmiotowym, choć na marginesie należy zauważyć, że zostało już ono rozstrzygnięte (zob. uchwała SN z 28 kwietnia 2022 r., III CZP 40/22).

Co się tyczy zagadnienia szóstego, to było ono rozważane i wyjaśniane w orzecznictwie wielokrotnie – w sposób odmienny od proponowanego obecnie przez bank (zob. postanowienie SN z 29 grudnia 2021 r., I CSK 336/21).

Pytanie siódme zdaje się stanowić efekt nieporozumienia. Wprawdzie postanowienia odzwierciedlające przepisy prawa zasadniczo wyłączone są spod kontroli pod kątem abuzywności (art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13), to jednak nie

można pominąć, że treścią art. 111 ust. 1 pkt 4 pr.bank. jest jedynie nałożenie na banki obowiązku publikowania tabel kursowych; tymczasem sporne klauzule indeksacyjne nie powielają tej treści (nie nakładały na skarżącego analogicznego obowiązku), wobec czego jest oczywiste, że art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13 nie miał znaczenia dla sprawy.

Zagadnienie ósme nie stanowi istotnego problemu prawnego. Jest oczywiste, że przedmiotem kontroli abuzywności są postanowienia umowne w rozumieniu prawnym, a nie: wyodrębnione graficznie czy gramatycznie części tekstu umowy. Chociaż w prawidłowo skonstruowanej umowie poszczególne postanowienia umowne zwykle zawarte są co najmniej w odrębnych zdaniach, to w praktyce mogą zdarzać się różne sytuacje. Trudno jednak założyć, by skarżący istotnie żywił tak ukierunkowane wątpliwości; jak się wydaje, rzeczywistym celem banku było dążenie do wykazania, że w sprawie błędnie rozciągnięto ocenę o niedozwolonym charakterze postanowień związanych ze sposobem dokonywania przeliczeń walutowych na cały mechanizm indeksacji. Rzecz jednak w tym, że w braku możliwości dokonywania stosownych przeliczeń umowa nie nadaje się do wykonania (zob. uchwałę pełnego składu Izby Cywilnej SN z 26 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, punkt 1 i 2). W świetle powyższego za rozstrzygnięte należy również uznać wątpliwości wyrażone w pytaniach dziesiątym, jedenastym oraz dwunastym.

Finalnie należy wskazać, że pytanie dziewiąte także nie stanowiło istotnego zagadnienia prawnego, gdyż nie miało ono znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy. Kwalifikacja, czy dane postanowienie umowne określa główne świadczenia stron, wpływa bowiem wyłącznie na to, czy przesłanką dopuszczalności badania go przez pryzmat kryteriów z art. 385¹ § 1 k.c. jest sformułowanie postanowienia w sposób niejednoznaczny. Zbędne jest również rozstrzygnięcie, czy tzw. klauzula spreadu stanowi element przedmiotowo istotny umowy kredytu, skoro – jak wskazano wyżej – sporna umowa została uznana za nieważną dlatego, wskutek uznania części jej postanowień za niedozwolone umowa nie nadawała się do wykonania.

Jako drugą przyczynę kasacyjną skarżący wskazał potrzebę wykładni dwunastu różnych unormowań (pojedynczych przepisów lub ich grup), stwierdzając, że są to przepisy budzące poważne wątpliwości lub wywołujące

rozbieżności w orzecznictwie sądów. W tej części uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie zaprezentowano jednak nowych treści, lecz w istocie powielono kwestie wskazane wyżej jako istotne zagadnienia prawne. W celu uniknięcia powtórzeń należy zatem stwierdzić, że z opisanych wyżej względów wątpliwości banku co do treści przepisów wskazanych na s. 8-12 skargi nie uzasadniają przyjęcia skargi kasacyjnej pozwanego do rozpoznania.

Jako trzecią przyczynę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania pozwany wskazał nieważności postępowania. W jego ocenie zaskarżony wyrok został bowiem wydany z naruszeniem art. 367 § 3 k.p.c., do którego doszło wskutek rozpoznania apelacji banku w składzie jednoosobowym. Skarżący powołał się przy tym na stanowisko prawne wyrażone w uchwale (7) SN – zasadzie prawnej – z 26 kwietnia 2023 r., III PZP 6/22, stwierdzając, że rozpoznanie sprawy przez sąd w składzie ukształtowanym stosownie do art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (dalej: u.cov.) „ograniczało prawo do sprawiedliwego rozpoznania sprawy i nie było konieczne dla ochrony zdrowia publicznego” (s. 12 skargi).

Zawarcie w art. 398⁹ k.p.c. przyczyny kasacyjnej w postaci nieważności postępowania wynika z konieczności możliwie każdorazowego eliminowania uchybień procesowych o najdonioślejszym charakterze. Stosownie do art. 398¹³ § 1 k.p.c. nieważność postępowania należy brać pod uwagę z urzędu. Oznacza to także możliwość uwzględnienia skargi niezależnie od tego, czy skarżący sformułował stosowny zarzut naruszenia określonego przepisu postępowania, oraz tego, czy wykazał on możliwość wpływu tego uchybienia na wynik sprawy (zob. postanowienie SN z 17 grudnia 2002 r., III CZP 72/02). Jednocześnie, mając na względzie okoliczność, że na etapie tzw. przedsądu nie dochodzi do merytorycznego rozpoznania skargi kasacyjnej, w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie tej skargi do rozpoznania nie jest konieczne najzupełniej pewne wykazanie, że postępowanie przed sądem drugiej instancji dotknięte było wadliwością określoną w art. 379 k.p.c. Konieczne jest jednak przedstawienie

argumentacji, z której wynika, że stan taki jest co najmniej wysoce prawdopodobny (zob. postanowienie SN z 18 lipca 2024 r., I CSK 2176/23).

W sprawie nie uprawdopodobniono, by zaszła wskazana przez pozwanego przyczyna nieważności postępowania. Z przedstawionych przez skarżącego racji wynika bowiem, że zdaje on sobie sprawę, iż skład sądu nie był sprzeczny z przepisami prawa. Do ukształtowania tego składu znajdował bowiem zastosowanie art. 15zżs¹ ust. 1 pkt 4 u.cov., zgodnie z którym sprawa mogła zostać rozpoznana w składzie jednoosobowym. Bank dostrzega zatem, że nie zachodzi sytuacja, o której mowa w art. 379 pkt 4 k.p.c., natomiast oczekiwanie niezastosowania przepisu o randze ustawowej szczególnego tłumaczy zasadniczo przywołaniem tezy uchwały siedmiu sędziów SN – zasady prawnej SN z 26 kwietnia 2023 r., III PZP 6/22.

Do wydania zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego doszło jednak przed wydaniem tej uchwały (30 stycznia 2023 r.), toteż przyjęta w niej wykładnia przepisów prawa nie była wiążąca w niniejszej sprawie. Zgodnie bowiem z treścią uchwały obowiązuje ona – stosownie do stanowiska wyrażonego w jej sentencji, a odmiennego od wyjaśnienia zawartego w uzasadnieniu – „od dnia jej podjęcia”. Nie istnieje zatem obecnie potrzeba rozważenia ewentualnego formalnego wpływu tej uchwały na obranie określonego kierunku oceny prawnej przez Sąd Najwyższy orzekający w przedmiocie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Jednocześnie treści zawarte w uzasadnieniu wskazanej uchwały nie tylko nie przekonują o trafności wyrażonego w niej stanowiska, lecz jawią się jako błędne, wobec czego nie zachodzą również podstawy do uznania, by poglądy stojące za podjęciem uchwały miały znaleźć przełożenie na rozstrzygnięcie o zasadności – opartego na częściowo zbliżonych motywach – wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania (zob. postanowienie SN z 18 lipca 2024 r., I CSK 2176/23).

Podzielenie stanowiska zaprezentowanego przez skarżącego wymagałoby w istocie pominięcia przepisu ustawy z uwagi na jego – rzekomą – niezgodność z Konstytucją, a zarazem przyjęcia, że w miejsce pominiętej regulacji zastosowanie powinien być znaleźć art. 367 § 3 k.p.c. w brzmieniu sprzed 28 września 2023 r. Sąd Najwyższy nie dostrzega jednak przyczyn, dla których art. 15zżs¹ ust. 1

pkt 4 u.cov. miałyby wymagać zbadania zgodności z Konstytucją (w trybie właściwym, tj. przewidzianym przez art. 193 Konstytucji), ani tym bardziej racji, dla których pominięcie zastosowania tego przepisu miałyby być uznane za dopuszczalne w jednostkowej sprawie.

Kierując się przedstawionymi względami, Sąd Najwyższy uznał, że z motywów skargi kasacyjnej nie wynika, by zachodziły przyczyny określone w art. 398⁹ § 1 k.p.c., co uzasadniało odmowę przyjęcia tej skargi do rozpoznania. O kosztach postępowania rozstrzygnięto zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik sprawy, ich wysokość ustalając na podstawie § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

Z uwagi na powyższe, na podstawie art. 398⁹ § 1 k.p.c., orzeczono, jak w sentencji postanowienia.

[J.T.]

[a.ł.]